

Paraszti munkaszervezet: A paraszti munkák elvégzésére kialakult, alapvetően organikus képződésű akcióközösség (—>paraszti munka, —>akcióközösség), amelynek alapvető célja a termelőmunka lebonyolítása, de e fő funkció mellett egyéb mellékfunkciókat is hordozhat (—>munkaszervezet funkciói), s ez befolyásolja a ~ hatékonyságát, termelékenységét. A ~ a parasztság és más hagyományosan élő társadalmi, foglalkozási csoportok (pl. pásztorok, erdei munkások, falusi iparosok, bányászok) legfontosabb és legtöbb tevékenységet felölelő és lebonyolító intézménye, amelynek természetében éppen e közösségek tevékenységének homogenitása, társadalmának kevéssé intézményesült volta jut kifejezésre. A ~et tartalmi szempontból két fő csoportra osztjuk: 1. valóságos munkát lebonyolító szervezetek; 2. vélt munkát lebonyolító munkaszervezetek. A ~ csoportosításának másik szempontja társadalmi, s a munkát végzők száma, illetve egymáshoz való viszonya jut az egyes csoportok szerkezetében kifejezésre. (—>munkaszervezet alapformái). A ~ társadalmi szempontú alapformái-ban a ~ szervezeti oldala (—>munkamegosztás, munkaszervezet területi típusai), a tartalmi szempontú osztályozásban pedig a ~ keretei között megvalósuló tevékenység objektív valósághoz mért viszonya nyilatkozik meg. A középkorban a ~ a magyar jobbágyság és más hagyományosan élő közösségek szinte kizárólagos jelentőségű, központi intézménye volt. A kialakuló kapitalizmusban, majd a XIX-XX. sz.-ban a ~ mellett egyre nagyobb szerepet kapnak újonnan kialakuló, a polgárosulás megnyilvánulásaként jelentkező, a paraszti munkától független intézmények (pl. iskola, olvasóköri stb.), amelyek az egyes tevékenységek lebonyolításának feladatát vállalják, s bizonyos tevékenységeket adaptálva, elszakítják azokat a ~ból. A ~ a szf.-ra csak a zártabb, elszigetelt közösségekben, a peremterületek nagyobb városoktól távolabb eső falvaiban éltek még központi szerepű társadalmi intézményként, (—>munkaszervezet). - Irod: Szabó László: Munkaszervezet és termelékenység a magyar parasztságnál a XIX-XX. században (Szolnok, 1968); Szabó László: Damjanich Múzeum. Évk. (1968).